

КЛАСТЕРНІ МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ У СИСТЕМІ МІЖНАРОДНОГО ІНВЕСТИВАННЯ

Баула Олена Вікторівна

канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри
економіки та міжнародних економічних відносин
Луцький національний технічний університет, Україна

Анотація. У сучасних умовах глобалізації, цифровізації економіки та посилення міжнародної конкуренції особливого значення набуває пошук ефективних механізмів реалізації трансформаційних проєктів і залучення іноземних інвестицій. Одним із таких механізмів виступає кластерний підхід, який забезпечує інтеграцію бізнесу, держави, науки та інвесторів у межах єдиного інноваційного середовища та сприяє підвищенню конкурентоспроможності національної економіки. У статті проаналізовано вплив кластерних структур на залучення та ефективне використання іноземних інвестицій у трансформаційних проєктах. Визначено роль кластерів у забезпеченні інноваційної та структурної трансформації національної економіки в умовах глобалізації. Обґрунтовано перспективні напрями вдосконалення кластерних механізмів реалізації трансформаційних проєктів у міжнародному інвестиційному середовищі.

Ключові слова: кластерні механізми, трансформаційні проєкти, міжнародне інвестування, інноваційний розвиток, іноземні інвестиції, структурна трансформація економіки, міжнародні кластери, цифровізація.

Постановка проблеми. У сучасних умовах глобалізації світового господарства, посилення міжнародної конкуренції та прискорення цифрових трансформацій особливого значення набуває забезпечення ефективного функціонування системи міжнародного інвестування. Світова економіка перебуває у стані глибоких структурних змін, пов'язаних із розвитком технологій Industry 4.0+, цифровізацією бізнес-процесів, переходом до зеленої економіки, зміною глобальних ланцюгів доданої вартості та активізацією міжнародної інвестиційної співпраці. За таких умов трансформаційні проєкти стають важливим інструментом модернізації національних економік, підвищення їх конкурентоспроможності та інтеграції у світовий економічний простір.

Особливої актуальності набуває питання пошуку ефективних механізмів реалізації трансформаційних проєктів у системі міжнародного інвестування, оскільки традиційні підходи до залучення та використання інвестиційних ресурсів уже не забезпечують належного рівня інноваційного розвитку та економічної стійкості. У цьому контексті важливу роль відіграють кластерні механізми, які сприяють формуванню ефективної взаємодії між державою,

бізнесом, науково-дослідними установами, міжнародними організаціями та інвесторами. Кластери забезпечують концентрацію фінансового, виробничого, технологічного та інтелектуального потенціалу, створюючи умови для виникнення синергетичного ефекту та прискорення реалізації масштабних трансформаційних проєктів.

Кластерний підхід у системі міжнародного інвестування дозволяє підвищити інвестиційну привабливість регіонів і держав, активізувати міжнародне співробітництво, стимулювати інноваційну діяльність та забезпечити інтеграцію національних економік у глобальні виробничі та інноваційні мережі. Особливе значення кластери мають у сферах високотехнологічного виробництва, цифрової економіки, логістики, енергетики, агропромислового комплексу та зеленої трансформації. У міжнародній практиці кластерні моделі активно використовуються як ефективний інструмент реалізації інвестиційно-інноваційних проєктів та формування конкурентних переваг у глобальному економічному середовищі.

Для України проблема розвитку кластерних механізмів у системі міжнародного інвестування є особливо актуальною в умовах євроінтеграційних процесів, необхідності структурної модернізації економіки та повоєнного відновлення. Залучення міжнародних інвестицій виступає важливою передумовою відбудови інфраструктури, розвитку інноваційних секторів економіки, підвищення експортного потенціалу та забезпечення довгострокового економічного зростання. Водночас ефективна реалізація трансформаційних проєктів потребує створення сучасних механізмів координації взаємодії між усіма учасниками інвестиційного процесу, що може бути досягнуто саме через розвиток кластерних структур та партнерських моделей співробітництва.

Разом із тим в Україні спостерігаються суттєві проблеми у сфері розвитку кластерних механізмів міжнародного інвестування. Серед основних стримуючих факторів слід виділити недостатній рівень інституційного забезпечення кластерної політики, обмеженість фінансових ресурсів, високі інвестиційні ризики, низький рівень інноваційної активності підприємств, недостатню інтеграцію науки та бізнесу, а також слабку адаптацію міжнародного досвіду до національних економічних умов. Крім того, сучасні геополітичні виклики та нестабільність світової економіки посилюють необхідність формування нових підходів до реалізації трансформаційних проєктів на основі міжнародного партнерства та кластерної взаємодії.

У зв'язку з цим виникає необхідність поглиблення наукових досліджень щодо сутності, особливостей та ефективності кластерних механізмів реалізації трансформаційних проєктів у системі міжнародного інвестування, а також визначення перспективних напрямів їх розвитку та адаптації до сучасних умов функціонування світової економіки. Це обумовлює актуальність обраної теми дослідження та її практичне значення для формування ефективної інвестиційної політики й забезпечення сталого економічного розвитку України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика розвитку кластерних механізмів реалізації трансформаційних проєктів у системі міжнародного інвестування є предметом активних досліджень у сучасній

науковій літературі. Зарубіжні та вітчизняні науковці зосереджують увагу на питаннях міжнародної кластеризації, впливу кластерних структур на залучення іноземних інвестицій, розвитку інноваційних екосистем, формування ефективних моделей міжнародної співпраці та інтеграції національних економік у глобальні ланцюги доданої вартості.

У дослідженні Chen Y., Li J., Li R. [1] здійснено комплексний аналіз процесів інтернаціоналізації кластерів, визначено основні теоретичні підходи до розвитку міжнародних кластерних структур та обґрунтовано зростання ролі ринків, що розвиваються, у глобальних інвестиційних процесах. Автори акцентують увагу на важливості кластерної взаємодії для активізації міжнародного інвестування та інноваційного розвитку.

Götz M. [2] досліджує вплив кластерів на процеси інтернаціоналізації економіки через механізми прямих іноземних інвестицій в умовах розвитку Industry 4.0. Автор підкреслює, що кластерні структури сприяють підвищенню інвестиційної привабливості регіонів, прискорюють трансфер технологій та формують умови для інтеграції підприємств у глобальні виробничі мережі.

У праці Lee I. [3] розглянуто особливості формування кластерів за участю іноземних компаній у країнах з ринками, що розвиваються. Автор обґрунтовує значення кластеризації для мінімізації ризиків міжнародного інвестування і підвищення ефективності міжфірмової взаємодії.

Li P., Bathelt H. [4] аналізують просторові стратегії управління знаннями у процесі міжнародного інвестування, використовуючи метод fsQCA. Дослідники доводять, що ефективність міжнародних інвестицій значною мірою залежить від здатності кластерів забезпечувати обмін знаннями, інноваціями та технологічними компетенціями між учасниками міжнародної економічної взаємодії.

Серед вітчизняних науковців значну увагу проблематиці кластерного розвитку приділяє Самійленко Г. [5], яка досліджує теоретичні засади функціонування кластерних структур регіонів України, визначає основні проблеми їх формування та перспективи практичної реалізації в умовах трансформації національної економіки.

Кудрявець Є. [6] аналізує системоутворюючі ядра міжнародних інноваційних кластерів, акцентуючи увагу на ролі інноваційних центрів, наукових установ та високотехнологічних підприємств у формуванні конкурентоспроможних міжнародних кластерних структур.

Корж М. [7] досліджує інституційні аспекти механізмів прямого іноземного інвестування та пропонує типологізацію інвестиційних механізмів залежно від особливостей взаємодії суб'єктів міжнародної економічної діяльності. Автор наголошує на необхідності вдосконалення інституційного середовища для активізації міжнародного інвестування.

Левченко О. та В'юник О. [8] розглядають механізми активізації зовнішньоекономічної діяльності інноваційно-інтегрованих структур, підкреслюючи значення кластерного підходу для розвитку міжнародної кооперації, підвищення експортного потенціалу та зміцнення конкурентних позицій національної економіки на світовому ринку.

Попри значну кількість наукових досліджень, недостатньо опрацьованими залишаються питання комплексного поєднання кластерних механізмів із системою міжнародного інвестування в умовах цифрової трансформації та глобальних економічних змін. Це обумовлює необхідність подальших наукових досліджень щодо удосконалення механізмів реалізації трансформаційних проєктів на основі кластерного підходу.

Мета роботи. Метою статті є обґрунтування та аналіз особливостей функціонування кластерних механізмів реалізації трансформаційних проєктів у системі міжнародного інвестування, а також визначення їх ролі у підвищенні ефективності залучення іноземних інвестицій і забезпеченні інноваційного розвитку економіки.

Виклад основного матеріалу. Кластерні структури відіграють суттєву роль у підвищенні привабливості економіки для іноземних інвесторів та забезпеченні ефективного використання інвестиційних ресурсів у межах трансформаційних проєктів. У системі міжнародного інвестування кластери виступають як інституційно-економічні об'єднання підприємств, наукових установ, органів влади та фінансових інституцій, що функціонують у взаємопов'язаних секторах і географічно наближених територіях. Така концентрація учасників створює умови для синергії, зниження транзакційних витрат та прискорення інноваційних процесів. Вплив кластерних структур на залучення іноземних інвестицій полягає у наступному:

по-перше, кластери підвищують інвестиційну привабливість регіонів. Для іноземних інвесторів важливими є не лише макроекономічні показники країни, але й наявність розвиненої інфраструктури, кваліфікованої робочої сили, інноваційного середовища та партнерських мереж. Кластерні структури забезпечують ці умови комплексно, формуючи «точки концентрації розвитку», що зменшує ризики входу на ринок;

по-друге, вони сприяють зниженню інвестиційних ризиків. Завдяки тісній взаємодії учасників кластеру інвестори отримують доступ до більш прозорої інформації, локальних партнерів, технологічної підтримки та державних інструментів стимулювання;

по-третє, кластери забезпечують швидшу інтеграцію іноземного капіталу в національну економіку, оскільки інвестори одразу входять у вже сформовані виробничі та інноваційні мережі.

У межах трансформаційних проєктів кластери підвищують ефективність використання інвестицій через оптимізацію коопераційних зв'язків між учасниками; спільне використання інфраструктури та ресурсів; прискорення трансферу технологій; розвиток інновацій та R&D-співпраці; зменшення дублювання витрат між учасниками.

Таким чином, інвестиції не розпорошуються, а концентруються у стратегічно важливих напрямках розвитку.

Для більш наочного порівняння впливу кластерних структур на залучення та ефективність використання іноземних інвестицій у трансформаційних проєктах доцільно узагальнити ключові характеристики у вигляді порівняльної таблиці 1. В таблиці систематизовано відмінності між традиційною моделлю інвестування та кластерним підходом, а також чітко визначено переваги кластеризації в умовах сучасної глобальної економіки.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика впливу кластерних структур на залучення та ефективність використання іноземних інвестицій у трансформаційних проєктах

Критерій	Економіка без кластерів	Економіка з кластерними структурами
Інвестиційна привабливість	Нерівномірна, залежить від окремих підприємств	Висока завдяки комплексному розвитку регіону
Рівень ризиків для інвестора	Вищий через інформаційну асиметрію	Нижчий через прозорі зв'язки та партнерства
Швидкість реалізації проєктів	Повільна через слабку координацію	Вища завдяки кооперації учасників
Ефективність використання капіталу	Фрагментарна, можливе дублювання витрат	Синергетична, оптимізоване використання ресурсів
Інноваційність	Обмежена, слабкий трансфер технологій	Висока завдяки взаємодії бізнесу, науки і держави
Інтеграція іноземного капіталу	Ускладнена	Спрощена через готову інфраструктуру

Авторська розробка.

Кластерні структури є одним із ключових механізмів підвищення ефективності міжнародного інвестування у трансформаційні проєкти. Вони не лише стимулюють приплив іноземного капіталу, а й забезпечують його раціональне використання через інноваційну взаємодію учасників, зниження ризиків та підвищення продуктивності інвестицій. У сучасних умовах глобальної конкуренції саме кластерний підхід стає важливим інструментом структурної модернізації економіки та її інтеграції у світові економічні процеси.

Кластери відіграють важливу роль у забезпеченні інноваційної та структурної трансформації національної економіки в умовах глобалізації, оскільки вони формують середовище для концентрації підприємств, наукових установ, органів влади та інфраструктурних організацій у межах певної території або галузі. У сучасній світовій економіці кластери виступають одним із ключових механізмів підвищення конкурентоспроможності держави, стимулювання інноваційної діяльності та адаптації економіки до глобальних викликів.

Передусім, кластери сприяють активізації інноваційних процесів. Завдяки тісній взаємодії між суб'єктами господарювання відбувається швидший обмін знаннями, технологіями, досвідом та інформацією. Це створює умови для розроблення нових продуктів, впровадження сучасних технологій та підвищення ефективності виробництва. Співпраця бізнесу з університетами та науково-дослідними установами у межах кластерів забезпечує комерціалізацію наукових розробок та розвиток інноваційного підприємництва.

Важливим аспектом є також вплив кластерів на структурну трансформацію економіки. Вони сприяють переходу від сировинної або низькотехнологічної моделі розвитку до економіки знань та високотехнологічного виробництва. Кластерний підхід дозволяє формувати нові галузеві спеціалізації, модернізувати традиційні сектори та розвивати перспективні напрями, зокрема ІТ-сферу, біотехнології, «зелену» енергетику, машинобудування та креативні

індустрії. У результаті зростає частка продукції з високою доданою вартістю, що позитивно впливає на економічне зростання та експортний потенціал країни.

В умовах глобалізації кластери також забезпечують інтеграцію національної економіки у світові виробничі та інноваційні мережі. Підприємства, що входять до кластерів, отримують кращі можливості для виходу на міжнародні ринки, залучення іноземних інвестицій та участі у глобальних ланцюгах створення вартості. Це особливо важливо для країн, які прагнуть посилити свої позиції у міжнародній конкуренції та забезпечити стійкий економічний розвиток.

Крім того, кластери позитивно впливають на розвиток регіонів. Вони стимулюють створення робочих місць, розвиток малого та середнього бізнесу, покращення інфраструктури та підвищення рівня зайнятості населення. Ефективна кластерна політика сприяє зменшенню регіональних диспропорцій та формуванню локальних центрів економічного зростання.

Разом із тим, ефективність кластерів залежить від державної підтримки, рівня інституційного розвитку, інвестиційного клімату та наявності механізмів взаємодії між учасниками. Важливе значення мають розвиток цифрової інфраструктури, підтримка інновацій, стимулювання наукових досліджень і формування сприятливого бізнес-середовища.

Отже, кластери є важливим інструментом інноваційної та структурної трансформації національної економіки в умовах глобалізації. Вони забезпечують підвищення конкурентоспроможності, розвиток інновацій, модернізацію економічної структури та інтеграцію країни у світовий економічний простір, що робить кластерний підхід одним із пріоритетних напрямів сучасної економічної політики.

У сучасних умовах глобалізації та посилення міжнародної конкуренції кластери виступають важливим інструментом забезпечення інноваційного розвитку, структурної модернізації економіки та підвищення інвестиційної привабливості держави. Реалізація трансформаційних проєктів потребує вдосконалення кластерних механізмів шляхом інтеграції інноваційних, цифрових, інституційних та фінансових інструментів управління. У таблиці 2 систематизовано ключові перспективні напрями вдосконалення кластерних механізмів та визначено їхній вплив на ефективність реалізації трансформаційних проєктів у міжнародному інвестиційному середовищі.

Таблиця 2

Перспективні напрями вдосконалення кластерних механізмів реалізації трансформаційних проєктів у міжнародному інвестиційному середовищі

Перспективний напрям удосконалення кластерних механізмів	Характеристика напрямку	Очікувані результати для трансформаційних проєктів
Посилення інноваційної спрямованості кластерів	Інтеграція бізнесу, наукових установ, стартапів та інвесторів у єдину інноваційну екосистему; розвиток R&D-центрів і технологічних платформ	Прискорення впровадження інновацій, розвиток високотехнологічних галузей, зростання конкурентоспроможності

Продовження табл. 2

Перспективний напрям удосконалення кластерних механізмів	Характеристика напрямку	Очікувані результати для трансформаційних проєктів
Інтернаціоналізація кластерних структур	Розвиток транскордонних кластерів, участь у міжнародних інвестиційних програмах, інтеграція у глобальні ланцюги створення вартості	Залучення іноземних інвестицій, трансфер технологій, розширення експортних можливостей
Розвиток державно-приватного партнерства	Координація взаємодії держави, бізнесу та фінансових інституцій у реалізації стратегічних проєктів	Підвищення ефективності фінансування, модернізація інфраструктури, зниження інвестиційних ризиків
Впровадження принципів сталого розвитку та ESG	Орієнтація кластерів на екологічні, соціальні та управлінські стандарти; підтримка «зелених» технологій	Підвищення інвестиційної привабливості, доступ до міжнародних ESG-фондів, екологізація виробництва
Цифровізація управління кластерними структурами	Використання цифрових платформ, Big Data, штучного інтелекту та автоматизованих систем управління	Підвищення прозорості та ефективності управління, оптимізація інвестиційних процесів
Розвиток людського капіталу та компетенцій	Формування сучасних професійних навичок, співпраця кластерів із закладами освіти та програмами підготовки кадрів	Забезпечення кластерів кваліфікованими кадрами, підвищення інноваційного потенціалу
Удосконалення інституційного середовища	Спрощення регуляторних процедур, податкові стимули, захист прав інвесторів та інтелектуальної власності	Формування сприятливого інвестиційного клімату та стимулювання розвитку кластерних ініціатив
Розвиток фінансових механізмів підтримки кластерів	Створення спеціалізованих фондів, венчурного фінансування, грантових програм та механізмів змішаного фінансування	Розширення доступу до фінансових ресурсів та активізація реалізації трансформаційних проєктів

Авторська розробка.

Вдосконалення кластерних механізмів реалізації трансформаційних проєктів має базуватися на комплексному поєднанні інноваційних, інституційних, цифрових та інвестиційних інструментів. Найбільш перспективними напрямками визначено посилення інноваційної спрямованості кластерів, їх інтернаціоналізацію, розвиток державно-приватного партнерства та цифровізацію управлінських процесів. Саме ці складові забезпечують ефективне залучення інвестиційних ресурсів, прискорення технологічної модернізації та підвищення конкурентоспроможності економіки в умовах глобалізації.

Водночас важливого значення набуває впровадження принципів сталого розвитку та ESG-орієнтованого інвестування, що сприяє підвищенню

інвестиційної привабливості кластерів і розширенню доступу до міжнародних фінансових ресурсів. Розвиток людського капіталу, удосконалення інституційного середовища та застосування сучасних фінансових механізмів створюють передумови для ефективної реалізації трансформаційних проєктів і формування стійкої моделі економічного розвитку. Отже, кластерний підхід виступає одним із ключових інструментів структурної модернізації та інтеграції національної економіки у міжнародне інвестиційне середовище.

Висновки та пропозиції. Кластерні механізми є важливим інструментом реалізації трансформаційних проєктів у системі міжнародного інвестування. Кластери забезпечують ефективну взаємодію між державою, бізнесом, науковими установами та інвесторами, що сприяє підвищенню інвестиційної активності, прискоренню технологічної модернізації та зміцненню конкурентних позицій національної економіки в умовах глобалізації.

Кластерний підхід дозволяє зменшити інвестиційні ризики, підвищити рівень координації між учасниками інвестиційного процесу та створити сприятливе середовище для реалізації масштабних трансформаційних проєктів. Завдяки концентрації виробничого, інноваційного та інфраструктурного потенціалу кластери сприяють ефективнішому розподілу ресурсів і розвитку високотехнологічних секторів економіки.

Кластери стимулюють розвиток інновацій, активізують процеси цифровізації, забезпечують інтеграцію у глобальні ланцюги створення вартості та сприяють переходу до моделі економіки знань. Особливого значення набуває розвиток міжнародних та транскордонних кластерів, які створюють додаткові можливості для трансферу технологій і залучення іноземного капіталу.

З метою підвищення ефективності кластерних механізмів доцільно:

- удосконалити державну політику підтримки кластерних ініціатив та трансформаційних проєктів;
- стимулювати розвиток інноваційної інфраструктури та цифрових платформ взаємодії учасників кластерів;
- розширювати міжнародне співробітництво у сфері створення транскордонних кластерів;
- забезпечити активніше впровадження механізмів державно-приватного партнерства;
- сприяти розвитку ESG-орієнтованих інвестиційних проєктів та «зелених» кластерів;
- удосконалити фінансові механізми підтримки інноваційних і високотехнологічних кластерів.

Отже, кластерний підхід є одним із ключових чинників забезпечення структурної модернізації економіки, активізації міжнародного інвестування та реалізації трансформаційних проєктів у сучасному глобальному економічному середовищі.

Список використаних джерел:

- [1] Chen, Y., Li, J., Li, R. (2021). Cluster Internationalization: Qualitative Review, Theoretical Direction, and the Rise of Emerging Markets' Themes. *Sustainability*. Vol. 13(19). URL: <https://doi.org/10.3390/su131910514>.

- [2] Götz, M. (2020). Primer on the Cluster Impact on Internationalisation in the Form of FDI in the Time of Industry 4.0. *European Spatial Research and Policy*. Vol. 27(1), 195–220. URL: <https://doi.org/10.18778/1231-1952.27.1.09>.
- [3] Lee, I. (2012). Cluster Formation by Foreign Firms in Emerging Economies and International Joint Ventures: A Game-Theoretic Approach. *International Regional Science Review*. Vol. 35(2). URL: <https://doi.org/10.1177/0160017611415266>.
- [4] Li, P., Bathelt, H. (2021). Spatial Knowledge Strategies: An Analysis of International Investments Using Fuzzy Set Qualitative Comparative Analysis (fsQCA). *Economic Geography*. Vol. 97(4), 366–389. URL: <https://doi.org/10.1080/00130095.2021.1941858>.
- [5] Самійленко, Г. (2019). Кластерні структури регіонів України: теоретичні аспекти, проблеми та перспективність практичної реалізації. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. № 1(17), 155–165. URL: <http://ppeu.stu.cn.ua/article/view/176951>.
- [6] Кудрявець, Є. (2020). Системоутворюючі ядра міжнародних інноваційних кластерів. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*. Вип. 39, 7–14. URL: <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8030/2020-39-1>.
- [7] Корж, М. (2019). Типологізація механізмів прямого іноземного інвестування: інституційний аспект. *Економічний вісник. Серія: фінанси, облік, оподаткування*. Вип. 3, 89–98. URL: <https://api-ir.dpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/36034973-9077-4323-8bb9-5f642d4b6419/content>.
- [8] Левченко, О., В'юник, О. (2020). Механізми активізації зовнішньоекономічної діяльності інноваційно-інтегрованих структур. *Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки*. Вип. 5(38), 152–162. URL: [https://doi.org/10.32515/2663-1636.2020.5\(38\).152-162](https://doi.org/10.32515/2663-1636.2020.5(38).152-162).

CLUSTER MECHANISMS FOR IMPLEMENTING TRANSFORMATION PROJECTS IN THE INTERNATIONAL INVESTMENT SYSTEM

Olena Baula

Ph.D in Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Economics and International Economic Relations
Lutsk National Technical University, Ukraine

Summary. In the current conditions of globalization, digitalization of the economy and increased international competition, the search for effective mechanisms for implementing transformational projects and attracting foreign investment is of particular importance. One of such mechanisms is the cluster approach, which ensures the integration of business, state, science and investors within a single innovation environment and contributes to increasing the competitiveness of the national economy. The article analyzes the impact of cluster structures on attracting and effective use of foreign investment in transformational projects. The role of clusters in ensuring innovative and structural transformation of the national economy in the context of globalization is determined. Promising directions for improving cluster mechanisms for implementing transformational projects in the international investment environment are substantiated.

Keywords: cluster mechanisms, transformation projects, international investment, innovative development, foreign investments, structural transformation of the economy, international clusters, digitalization.

Дата публікації: 29.05.2026

Дата першого надходження статті до видання: 25.04.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 17.05.2026